

A SAAR-KÉRDÉS

A „SAAR-KÉRDÉS“ még aránylag friss hajtás az európai élet fáján. A kontinens kaleidoszkópjában csak a háború után tűnt fel, amikor Franciaország követelésére az addig Németország szerves részét képező Saar-területet a békekonferencia kiszakította a német nemzettestből s önálló államalakulattá tette, noha ez ellen a Saar egész lakossága tiltakozással élt, miután függetlenségre — különösen ilyen függetlenségre — sohasem vágyott s a francia érdekek szolgálatára még kevésbé akart elszakadni anyaországától. Mert ez az Önálló államiság természetesen csak fikció s nem egyéb tetszetős látszatról: először is a Saar-vidéket nem a lakosság kebeléből alakult autonóm testület kormányozza, hanem egy idegen nemzetközi bizottság, mely a népszövetség fennhatósága alatt áll s felelősséggel is annak tartozik; a voltaképpen úr pedig maga Franciaország. Kezében nemcsak a saarvidéki szénbányákat, hanem a gyárak és ipartelepek egész légióját egyesíti, amivel a lakosság túlnyomó többségét is kezében tartja közvetve vagy közvetlenül; a városokban az ő katonái állomásoznak, a határokon francia a vámórség, a hivatalokban s a bányauzemeknél is túlnyomórészt az ő emberei ülnek benn, területe a Saarral közös vámegységet alkot, a német pénznem használata tilos, helyette a francia franké kötelező minden vonalon: valóságos francia gyarmat tehát ez a kis állam gazdasági szempontból, aminthogy politikai téren is sokáig az volt, míg Franciaország delegátusa állt kormányzóbizottsága élén.

Ez az állapot a jövő évvel fordulóponthoz ér. A békekonferencia ugyanis csak bizonyos átmeneti időre léptette életbe a mai államformát, a végleges életkeretről 1935-ben népszavazás dönt. A lakosság ekkor három alternatíva között választhat: vagy a jelenlegi állapot további fenntartása, vagy a csatlakozás Franciaországhoz, illetve Németországhoz. Tizenötévi különélés után a Saar népe tehát most végre maga határozhatja el, hogy melyik úton s a két nagyhatalom közül kivel akar együttthaladni a jövőben. Hogy ez a döntés milyen eredményt hoz, arra ma még teljes határozottsággal nem lehet felelni, de meg elhamarkodott volna is minden jóslat, miután a kérdéses napon a Saar-lakosság állásfoglalása mellett az is erős súllyal fog latbaesni, hogy mai élet-halál ura milyen magatartással s milyen eszközökkel megy bele a népszavazás előkészítésébe és lefolytatásába. Nem valószínű ugyanis, hogy Franciaország szabad folyást engedjen a népi hangulat spontán érvényesülésének: a Saar-területen nagy érdekei forognak kockán, elvesztésével nemcsak hatalmas összegekkel véghezvitt beruházásai válnának feleslegessé, nemcsak a kitűnően jövedelmező szénbányákról kellene lemondania, melyekből ezideig

több, mint 420 millió frank tiszta nyeresége volt¹ (bár ezért a békeszerződés értelmében Németország kárpótolni tartozik az átvételkor jelentős összeggel), hanem végérvényesen le kellene mondania magáról a Saar-vidékről is, aminek értéke pedig számára valósággal felbecsülhetetlen — stratégiai okokból kifolyólag. Ezen a ponton válik szinte megoldhatatlanná a Saar-probléma s itt ötlük fel a legnagyobb akadály a békés rendezés keresztülvételére s a nyugalmi állapot megteremtésére.

Franciaország külpolitikájának tudvalevőleg évszázadok óta az a legfőbb vezérelve, hogy a Rajna völgyében erős hatalmi pozícióra tegyen szert vagy legalább is olyan határláncot építsen ki keleti oldala védelmére a német birodalom testéről leszakított kis államocskákból, amellyel mentesíteni tudná egyszersmindenkorra területét a germán-ság közvetlen támadásaitól. Ezért viselt a múltban háborút háborúra Németalföldrét, Elzászért, ezért folytatott annyi diplomáciai harcot Belgium, Svájc és Luxemburg semlegesítéséért is: ezért van szüksége a Saar-vidékre is, mivel, ha sikerülne véglegesen elhódítania, ezzel helyére illeszthetné a védőöv még hiányzó láncszemét. Ez a terület ugyanis ott fekszik a már elfranciásodott Elzász s a semleges Luxemburg között. A francia és a német nemzettest már csak rajta keresztül érintkezik egymással közvetlenül, egyebütt, északon és délen, már teljes a válaszfal. Megszerzéséhez tehát nagy nemzeti érdekei fűződnek Franciaországnak. De nemcsak hadászati, hanem gazdasági szempontból is ritka beccsel bír számára ez a terület. A Saar-vidék ugyanis egyike Európa köszénben leggazdagabb területeinek, ahol a valószínű készlet még ma is több, mint 13 milliárd tonna, ami a jelenlegi kitermelési mód mellett még legalább ötszáz évig bőségesen elegendő; ez rendkívül csalogató dolog Franciaország számára: nehéziparának szinte felbecsülhetetlen értéket jelentene, ha sikerülne végleg rátennie kezét. A francia szénkészlet ugyanis az ország nagyságához s a nagymérvű fogyasztáshoz viszonyítva eléggé csekély, alig 21 milliárd tonna, ami a rivális Németbirodalom 280 milliárdra becsült készletével szemben is hátrányos állapot: ezen a Saar-vidék végleges birtokbavétele segíthetne egyedül.® Az elmúlt tizennégy év során Franciaország már igen jelentős mennyiségeket termelt itt ki, ami étvágyát természetesen csak megnövelte. Igaz, hogy bányavállalatai kitűnően értettek is a minél gazdaságosabb kiaknázáshoz. Az átlagos hozam ma már eléri az évi 12—14 millió tonnát is. Ennek felét leginkább Franciaország veszi át, míg 40—45%-át maga a Saar használja fel.³ A bányászat mellett ugyanis ezen a területen nagyarányú ipari munka is folyik, ami Franciaország szemében csak növeli értékét. Különösen vas-, üveg- és vegyi ipara számottevő: vas- és acéltermelése például az angliainak s a franciaországinak az egyharmadát is eléri. Mint kitűnő fogyasztópiac szintén számbajövő értéket képvisel Franciaország számára: 1927-ben például 1,641.000 tonna mezőgazdasági és ipari terméket importált csak ebből az ország-

¹ L. Nadeau: La Sarre et son plébiscite. L'Illustration, 1933 május 20. sz.

² J. de Pange: L'avenir de la Sarre. Revue de Paris, 1933. 15. sz.

³ L. Nadeau: La Sarre et son plébiscite. L'Uustration, 1933 május 13. sz.

ból; 1929-ben pedig több, mint kétmilliárd frankért vásárolt áruiból, tehát kétszerte többet, mint ugyanezen időben maga a nagy Olaszország. Ma — a legújabb kimutatások szerint — Franciaország ötödik nagyvásárlója. A sorban tehát még az Egyesült Államokat is megelőzi.¹ Mindebből megérthető, hogy a francia politika miért törekszik minden eszköz igénybevételével ennek a liliputi kis államnak a megtartására és örök birtoklására. Nélkülözhetetlen kincsesbánya ez számára, melynek elvesztése egyértelmű volna számára nemzeti vagyonának mintegy 36.5 százalékos lecsökkenésével s olyan fontos stratégiai pont, melyet nem engedhet kezei közül kisiklani többé. „A Saar-terület elvesztése — írja Jean Revire, ennek a kérdésnek egyik legalaposabb francia ismerője — végzetes gazdasági csapás volna számunkra, amellet nagy politikai és erkölcsi csatavesztés is.”²

PEDIG A JÁTSZMAT Franciaország itt, úgy látszik, végérvényesen elvesztette. A lakosságot nem tudta megnyerni magának az elmúlt tizenöt év során, még kevésbé meghódítani, ellenkezőleg: ellenállást ellenállásra támasztott s elfranciásító törekvéseivel maga járult hozzá ahhoz, hogy a Saar népe ma oly nagy hittel és lelkesedéssel csüng a német birodalmon, feléje pedig alig titkolt ellenszenvvel fordul. Ez a nép az elszakításba különben sem nyugodott bele soha: már 1920, az elcsatolás éve, viharos esztendő volt s a következők során nemhogy csenededett volna, hanem nőttön-nőtt és szélesedett az ellenállás hullámverése. Alkalmos eszközökkel bizonyára sikerült volna pacifikálni ezeket a megújuló harcokat, sőt kellő ügyességgel és bánásmóddal Franciaország még talán meg tudta volna magát kedveltetni is s e józan, gyakorlatias gondolkozású népre nem tévesztették volna el hatásukat azok az érvei sem, melyeket a vele való kapcsolat hasznosságára mellett felhozott. Mert ezekben sok volt a megfontolásra készítő igazságokból. Franciaország joggal hivatkozhatott arra, hogy ő a Saar-vidék bányászatának és vasiparának nagyobb prosperitást képes biztosítani, mint Németország: egyrészt azzal, hogy bányáit fokozottabban kihasználja (a háború előtti napi termésátlagot már eddig is közel másfélszeresére javította fel), másrészt, hogy termékeinek jobb szállítási lehetőségeket tud biztosítani; mellette nem terheli a Saart az a verseny sem, mely a Németországhoz való visszatérés esetén a jobban favorizált ruhrvidéki szénbányák részéről fenyegetné. Helytálló volt az az érve is, hogy a mai helyzetben a Saar-vidék vasipara is olcsóbban tud termelni, mivel a vámközösség révén előnyösebb áron juthat hozzá a lotharingiai vasérchez, melyből szükségletének mintegy 95 százalékát meríti. Igaz volt az is, hogy Franciaország oldalán jobb az életszínvonal, a lakosság kevésbé érzi a válságos időket, a munkabérek magasabbak stb. Ezek mind igen komoly és megszívlelendő érvek voltak s bizonyára célt is értek volna, ha hangoztatójuk számot vetett volna a Saar-lakosság lelki alkatával, faji sajátágaival s ehhez képest választotta volna meg bánásmódját: Franciaország azonban halmozta a lélektani hibákat s erőszakos esz-

¹ U. o.

² J. Revire: La Sarre. L’Avenir, 1928 május 29. sz.

közöket alkalmazott ott is, ahol ezeknek éppen az ellenkezőjére lett volna szükség. A legnagyobb hibát akkor követte el, mikor a Saar elfranciásítását vette tervbe.

A békekonferencián, tudjuk, nem sikerült keresztülvinnie azt, hogy a Saar-tartományt végleg birtokába vehesse, noha követelése realizálására megtett minden emberileg lehető, gazdasági és politikai érvek légióját sorakoztatta fel, szövetségeseinek ellenállásán azonban megtörött eredeti szándéka.¹ Sem történelmi érveit, hogy a régmúltban már több ízben is megszállva tartotta a Saar néhány, a francia határhoz közel eső városát, sem azt az érvelését, hogy ott jelentős számú francia lakik, nem fogadták el — még ők sem! — elegendő jogcímnak arra, hogy a — Saarral együtt — több mint 700.000 németet, akiknek e tervvel szembeni állásfoglalása már akkor megnyilvánult, egyszerűen átcsapjanak Franciaország oldalára s egyszersmindenkorra az ő uralma alá kényszerítsék őket.² Franciaország tehát csak bérbé kapta meg a Saar-vidéket s ezt is csak másfél évtizedre. Törekvése most tehát arra irányult, hogy e kísérleti időszak alatt minél jobban magába olvaszthassa e területet, asszimilálja lakosságát, hogy az ideiglenes bérlet idővel 'örökbérletté' változhassék át. Elfranciásító politikájának tengelyébe azonban az erőt és a kényszert állította: ezzel pedig ez az akció már eleve halálra volt ítélve a saarvidéki németiség körében, mely nyakas volt és kitartó, hazájához erősen ragaszkodott, évszázados faji gyökerek kapcsolták a német közösséghez s minden idegszálával tiltakozott az ellen, hogy erőszakkal kényszerítsék a behódolásra.

Franciaország először is gazdasági téren akarta maga alá gyűrni; ennek azonban első feltétele az volt, hogy a saját emberei foglaljanak el minden fontosabb pozíciót. A tüzzel-vassal meginduló elfranciásító tevékenység első lépése tehát a Saar teljes birtokbavételére irányult. A bányauzemek vezetését mindenütt francia mérnökök és tisztviselők vették át, az állami és közhivatalokban is egyre nagyobbra nőtt a számuk, jelentős beözönlés folyt a német munkásság közé is a francia területről. A köztisztviselők leváltása természetesen nem ment végbe simán, őket szerzett jogok védték s pótlásukról sem lehetett könnyűszerrel gondoskodni. Ezért a kormányzóbizottság elnöke, M. Rault, aki maga is francia volt, legalább azt akarta elérni, hogy hűségesküvel kötelezzék el magukat az új rezsimnek. Itt robbant ki az első harc. A tisztviselők ugyanis megtagadták az eskü letételét s mikor elbocsátással fenyegették meg őket, sztrájkba léptek, mely csakhamar az egész területen általánossá vált; a kormányzat ostromállapot kihirdet-

¹ V. ö. Tardieu: La Paix. 1920. 277—308. 1. és E. Fischer: Die Verhandlungen über die Saarfrage auf der Friedenskonferenz. Berlin. 1924.

² A Saar-vidék az elcsatoláskor szinte teljesen németlakta terület volt. Az ittlevő franciák száma alig tette ki az összlakosság egy százalékát. Clémenceau ugyan 150.000 franciát emlegetett a békekonferencián, de ez nem volt egyéb tetszetős nagytápnál. Három évvel később Rault, a kormányzóbizottság franciaszarmazású elnöke már csak 12.000-ról beszélt a népszövetség előtt: ez már realisabb szám volt, minthogy akkor már az elfranciásítás is javában tartott. A lakosság túlnyomó többségét természetesen ma is a németiség alkotja. A francia anyanyelvűek száma nem haladja túl a 18—20%-ot sem. (L. Maisch: Zum Verständnis für das Saargebiet. Solothurn. 1933. 45. l.)

tésével s a sztrájkolok egyszerű lázadókként való kezelésével próbálta letörni a mozgalmat, ez azonban konokul kitartott heteken át s csak kölcsönös engedménytevésre jött létre a megegyezés.

Éles harcok dúltak az állampolgárosítás körül is, mely szintén a Saar-vidék elfranciásítását célozta: a bizottság ugyanis minden frissen érkezett franciaországi bevándorlónak, vagy annak, aki németből franciává akart lenni, meglepően rövid idő alatt megadta az állampolgárságot, ugyanakkor, mikor a Németországból érkezettek évekig hiába vártak ennek elnyerésére. A Saar-németiség vezetői ez ellen számtalanszor tiltakoztak, több ízben szóvátették a német kormányok is a népszövetségnél, hangoztatva, hogy ez a kétféle mértékkel való mérés az őslakosság érdekeit mélyen sérti s már eleve befolyásolja a népszavazás eredményét. Fokozta az elkeseredést, hogy a lakosságnak nem állott rendelkezésére semmi olyan politikai szerv, ahol a nyilvánosság előtt tehetne volna szavát e sérelmeket: a pártélet meg volt bénítva, nem volt parlament, a bizottság francia nyomásra valóságos diktatúrát tartott fenn, állandóan rendeletekkel kormányzott s a lakosságnak semmi beleszólást nem engedett sorsa intézésébe. Később felállították ugyan az ú. n. Landesratot, de útjába ez sem állhatott a mind erősebbé váló asszimilációs hadjáratnak. Az ebből támadt elkeseredésből s a nagymérvű francia bevándorlás miatti feszült hangulatból nőtt ki az 1923-as év száznapos munkássztrájkja, melyet hatalmi eszközökkel szintén sikerült letörni, de ez csak még nagyobbá tette a Saar-vidék és új urai közt a szakadékot.

A térhódítás kellő végrehajtásával most már sor kerülhetett a gazdasági beolvasztás munkájára is. A bányák és a jelentékenyebb ipartelepek már francia kézben voltak, most még csak azokat az elválasztó falakat kellett lebontani, amelyek a Saar-vidéknek — hacsak látszólag is — még bizonyos önállóság-formát kölcsönöztek. Ezért először is bevezették a francia frank kötelező használatát, majd 1925-ben életbelépett a Franciaországgal való vámközösség. Az előbbi valóságos bábeli zavarok, később pedig, a frankromlás idején, tetemes anyagi veszteségek kifejlődésére vezetett, az utóbbi viszont a saarvidéki ipar teljes elsorvadását idézte elő. Az új állapot csak a francia ipart juttatta nagyarányú előnyökhöz, termékei szabadon áramolhattak be, vámdíjak nem terhelték, versenyképességükkel a németbirodalmi ipar is alig konkurrálhatott, különösen, amióta a franciák nagyobb vámemelésekkel, kontingentálással s behozatali tilalmakkal még jobban megnehezítették előtte az utat.¹ Bár a Saar-lakosság e téren is tudta kötelességét s francia iparcikket ettől kezdve alig vagy egyáltalán nem vásárolt, még akkor sem, ha sokkal drágábban juthatott is az anyaországbeliekhez, ellenállása nem járt jelentős eredményekkel. Állama egyre inkább gyarmati színvonalra jutott, kész prédájává a francia érdekeknek, ami elkeseredését csak növelte s kiszolgáltatottságának érzését csak még keserűbbé tette.

¹ Michels: Saarhandel und französische Zollpolitik. Das Bayerland, 1932. 16—17. sz. 518. 1.

Az elfranciásítási akció eközben nem maradt meg a gazdasági téren igénybevehető eszközöknél. Kelléktárába iktatta a lassúbb, de annál nagyobb eredményekkel biztató asszimilálás egyik fontos eszközét, az iskolát is. A békeszerződés tudvalévőén megengedte Franciaországnak, hogy a Saar-területen iskolákat állíthasson fel az itt letelepedő francia munkás- és tisztviselőcsaládok gyermekei számára. Franciaország ezzel az engedéllyel élt is: mindjárt az átvétel után mintegy 35—40 iskolát állított fel a bányavárosokban, ami még nem lett volna baj, bár az iskolák nagy száma nem igen állt arányban a befogadandó gyermekekével.¹ A felzúdulásra az szolgáltatott okot, hogy a bányai igazgatóság nemcsak a francia családok gyermekeit utaltatta be iskoláiba, hanem a vezetése alatt álló bányák egész munkásságát — tehát a többségben lévő németeket is — arra kényszerítette, hogy ide adják be gyermekeiket. Ez a rendelkezés, mely az ifjú nemzedék németiségét gyökerében látszott veszélyeztetni, magától értetődőleg fenekestől felkavarta a Saar-vidék nyugalmát s heves manifesztációkra adott alkalmat. A munkásság szervezetei általános bojkottot rendeltek el a bányaiskolákra s azokat a német munkásszülőket, akik kenyérüket féltve, engedelmeskedtek az igazgatóság parancsának, kizárta soraiból, majd panaszt emelt a kormányzóbizottságnál is, hangoztatva, hogy a bányavezetőség csak a franciák gyermekeit kényszerítheti iskolái látogatására, de nem a németekéit. A bizottság, noha ekkor már elnöke nem a francia Rault volt, hanem Knox, az addigi angol delegátus, aki pártatlan és erélyes ember hírében állott, a sérelmes intézkedést mégsem tudta hatálytalanítani. A bányai igazgatóság viszont hallatlan eréllyel feküdt bele akaratának érvényesítésébe: aki ellenszegült, az ellen azonnal megindultak a megtorló lépések, amelynek végén legtöbbször az elbocsátás állott. A nagy nyomás később a német kormány heves és többízbeni sürgetésére valamivel enyhült. Ettől kezdve a francia iskolák látogatottsága is egyre csökkent. Az első években a Saar-vidék százezer iskolásgyermekéből még hatezer gyermek járt ide. 1933-ra ez a szám már több mint a felére olvadt le.² Pedig a nyomás még tavaly is fennállt s az e címen történő munkáselbocsátások még ma sem tartoznak a ritkaságok közé.

A MUNKÁSSÁG, az iparososztály s a tisztviselőrétegek — ezek alkotják ugyanis a Saar-lakosság legszámottevőbb és leghangadóbb részét — egyek annak a kívánságnak a hangoztatásában: vissza Németországhoz! Természetesen ennek az egyöntetűségnek kialakításában a franciák asszimilálási akcióján kívül más tényezőknek is szerepe volt: egyfelől az anyaországnak, mely állandóan ott állott a Saar oldalán s életküzdelseiben is tevékeny részt vállalt, másfelől Hitler mozgalmának, a nemzeti szocializmusnak, amely itt, a Saar-vidéken is nagy történelmi feladatot teljesített a nemzeti szellem hatalmas kiterelbelyesítésével. Az anyaország mindjárt az elszakítás után

¹ Martin: Die französische Schule im Saargebiet. Das Bayerland, 1932. 16—17. sz. 527. 1.

² W. Martin: Die französische Schule im Saargebiet. Das Bayerland, 1932. 16—17. sz. 527. 1.

felvette a harcot volt tartománya visszahódításáért s lakossága megtartásáért. Nagy összegekkel sietett a különféle szervezetek és egyesületek támogatására, meghonosította az ú. n. *Betreugeldet*, mellyel karácsonykor a német szempontból különösen kiváló munkás- és tisztviselőcsaládokat jutalmazta meg, az elbocsátott munkásoknak *Wartegeld* néven állandó segílyt folyósított mindaddig, míg újból munkát nem találtak s jó nyugdíjat biztosított az elüldözött tisztviselőknek is. Mind e címeiken éveken át igen jelentős összegek kerültek folyósításra a birodalomból — a franciák szerint évente mintegy 660 millió frank¹—, amelyek segílyjellegük mellett nagy propagatív erővel is bírtak, lélektani hatásuk meg egyenesen felmérhetetlen volt.

Amit pedig még ez a propaganda és segílyakció sem tudott elérni, azt elvégezte a nemzeti szocialista mozgalom. Saarvidéki szervezete, az *Ortsgruppe*, a faji gondolat s a nacionalizmus utolérhetetlen ügyességű propagálója és hirdetője volt, vakmerő és fanatikus küzdőfél, tele lázas tetterővel, merészséggel és nagy szervezőképességgel. Agitációjuk, ügyes propagandájuk egyre kisebbre apasztotta le a szociáldemokrácia tábort s egyre erősebbé tette a franciákkal szembeni frontot. Ott voltak mindenütt, ahol meggyőzésre, tevékeny közreműködésre szükség volt, felhasználtak minden igénybevehető eszközt, közrejátszottak minden ellenállási akcióban. A francia sajtó éppen eleget panaszkodott is e miatt a „hitlerista terrorra“; szemére vetették a nemzeti szocialistáknak, hogy illojális eszközökkel harcolnak, Franciaország munkáját mindenütt keresztezni igyekezzenek, lázítanak iskolái ellen, sztrájkra biztatják az amúgy is elégedetlen munkástömegeket, bojkottot szerveznek a francia üzletek ellen, különösen, amióta a vámúnió életbelépett, az elbocsátott tisztviselők és munkások mellett hatalmas tüntetéseket rendeznek, a franciákhöz szító saarvidékieket nyilvánosan kipellengérezik, inzultálják s a megfélemlítés ezer módját használják fel velük szemben stb.²

Természetesen francia részről sem nézték mindezt ölhetett kezekkel. A kormányzóbizottság útján betiltatták gyűléseiket, felvonulásaikat, tilos lett a horogkeresztes jelvény és egyenruha viselése s minden vonalon szigorúan ellenőrizték tevékenységüket. Á múlt év nyarán Franciaország már a párt betiltása iránt tett lépéseket a bizottságnál; erre azonban mégsem került sor, legfeljebb azt sikerült elérnie 1933 szeptemberében, hogy feloszlassák a hitlerista propagandával már erősen megfertőzött saarvidéki csendőralakulatokat. Nehéz dió is volna a párt betiltása: ezen a területen majdnem mindenki hitlerpárti már (természetesen a fentebb említett rétegek kivételével). A nemzeti szocialisták a Saar-vidék legerősebb pártszervezetét mondhatják magukénak. Népszerűségük nagyságára jellemző fényt vet az a nemrég megtörtént eset Saarlouisban, hogy a város tanácsa díszpolgárává választotta Hitlert, azé a városé, melyről hajdan Clémenceau, ma pedig a francia sajtó mindig úgy emlékszik meg, mint a Saar-vidék túlnyomórészt francianyelvű településéről.

¹ J. Revire: *L'opinion sarroise et la terreur hitlérienne*. Revue hebdomadaire, 1933. 31. sz.

² J. Revire: i. h.

HA CSALHATATLAN JÓSLATOT ma még nem is lehet felállítani az 1935-ben lefolyó népszavazás eredményéről, az már ma is százszázalékgig bizonyosra vehető, hogy a döntő napon a Saar-vidék népe távolról sem fog leszavazni Franciaország mellett, de még a jelenlegi rendszer mellett sem, mely valójában nem volt egyéb, mint alig lepezett francia uralom a népszövetség égisze alatt s egy jobbára tehetetlen nemzetközi bizottság asszisztálásával, hanem — imponáló egyöntetűséggel fog felsorakozni Németország mellé. Ezt a kétségtelen tényt ma már a Saar-vidéken élő franciák sem tagadják. A hivatalos Franciaország azonban, mint Hitlernek adott múltkori válaszából s a januári népszövetségi ülésen tanúsított magatartásából látható, még nem hajlandó beismerni a játszma elvesztését: hogy taktikából vagy a helyzet jóhiszemű félreismeréséből ragaszkodik-e a népszavazás mindenáron való megtartásához vagy azért, hogy a versailles-i békeszerződésnek éppen ő ne legyen a megszegője, azt ma még nem lehet világosan látni. Az azonban bizonyos, hogy ma már minden, közvetlen meg egyezésre s a népszavazás kikapcsolására irányuló tárgyalás végkép meghiúsultnak tekinthető.

A népszövetség januári ülésén már meg is »kezdték a saarvidéki szavazás előkészítését. Az előkészületek megtételére a tanács háromtagú bizottságot küldött ki, melynek tagja az olasz, a spanyol és a braziliai főmegbízott lett. Ez a bizottság dolgozza majd ki a népszavazás lebonyolítására s a megfelelő rendszabályok igénybevételére vonatkozó javaslatokat s tesz majd indítványt a tartomány kormányzóbizottságával egyetértésben a szavazás időpontjáról, végül pedig ő fogja képviselni ez aktus alatt a népszövetséget is a Saar-vidéken. A hármás bizottság megválasztása s általában az egész Saar-ügy tárgyalása természetesen nem ment végbe símán a januári ülésszakon: a népszavazás utáni harcok már előrevetették árnyékukat. Németország, noha kifejezetten kérték részvételét a tanácskozásokon, nem küldte el képviselőit: egyesek szerint nemcsak azért, mivel a népszövetségből kilépett, hanem azért is, mivel a szavazás körül állítólag várható visszasságok miatt teljes egészében Franciaországra akarja majd hárítani a felelősséget. Franciaország viszont ezt az ülést akarta felhasználni arra, hogy éles tiltakozással éljen az állítólag méltánytalanul heves német propagandatevékenység ellen s terjedelmes vádiratot terjesszen be a nemzeti szocialista párt saarvidéki szervezeteinek terrorcselekményeiről. Anglia és Olaszország kérésére azonban végül mégis csak elállt e tervétől. A májusi népszövetségi ülésen, mint tudjuk, semmi sem történt ez ügyben, s úgy hisszük, a legközelebbi rendkívüli ülés sem fog változást vagy kiegyenlítődést hozni.

CSISZÁR BÉLA